

Danmarks regeringsproblem

I likhet med många andra länder som kombinerar parlamentariskt regeringssystem och strikt proportionalistiskt valsätt har Danmark nästan permanent ett besvärligt regeringsproblem. Motsättningarna partierna emellan är visserligen små och i många frågor knappast möjliga att fastställa, men partisplittning, traditioner och taktik gör det likväl svårt att bilda en majoritetskoalition och än mer en samlingsregering. Den naturliga åtrån att bilda regering eller att deltaga i bildandet av en regering dämpas av oron för att genom en impopulär politik eller en för vissa väljargrupper stötande allians förlora röster vid nästa val. Lösningen har i regel blivit minoritetsregeringar, beroende av ett osäkert stöd utanför regeringspartiet eller regeringspartierna.

Svårigheterna framgår vid en överblick av den enda kammarens, folketingets, nuvarande sammansättning:

Socialdemokrater	75
Venstre	43
Konservativa	30
Radikaler	14
Kommunister	8
Rättsförbundet	6
Grönlandsrepresentanter	2
Slesvigska partiet	1

179

Den socialdemokratiska regeringen som suttit sedan tre år och efter Hedtofts död ledes av H C Hansen tillkom och kan fungera på grund av radikalerens principiella stöd; de båda partierna har tillsammans en enda rösts majoritet. En koalition av de tre större borgerliga partierna ger för närvarande inte en sådan majoritet, men möjligen kan denna majoritet uppnås vid valen i maj detta år. Radikalerna har efter det andra världskriget, än mer än tidigare, varit tungan på vågen, och de kan väntas förbli det. Sedan hösten 1945 har partiet emellertid systematiskt vägrat att medverka vid en regeringsbildning; det har avvisat socialdemokraternas likaväl som vänsterns anbud och konsekvensen har blivit socialdemokratiska, respektive av vänstern med eller utan konservativ medverkan bildade regeringar.

Varför har radikalerna fortsatt denna politik, som omöjliggjort majoritetsregeringar med fast parlamentarisk förankring? Det har skett, kan man hävda, därför att radikalerna vid de skilda regeringsbildningarna inte ansett sig kunna godta de föreslagna regeringsprogrammen. Men vissa allmänna skäl har säkerligen varit avgörande. Partiet har velat bevara sin utslagsgivande mellanställning genom att inte engagera sig för hårt på någondera flygeln. En fast borgerlig allians har ansetts kunna leda till röstförluster, som skulle ge socialdemokraterna (med kommunisterna som stöd) majoriteten; en liknande allians med socialdemokraterna har betraktats som riskabel

för partiets mera bestämt borgerliga klientel. Härtill kommer det väsentliga, att radikalerna, som stridit mot Atlantpakten och ett starkt försvar, genom att utan fast förbindelse hjälpa socialdemokraterna trots sig kunna så långt möjligt främja dessa politiska syften — begränsning av försvarsbördorna och av engagemanget i Atlantpakten.

Det centrala i dansk politik just nu är att denna radikalerens taktik hotar att bryta samman. Socialdemokraterna går under vårens riksdagsarbete in för ett starkt försvar och räknar med att på denna punkt nå åtminstone principiellt samförstånd med högern och vänstern. Denna politik är otvivelaktigt grundad på sakliga överväganden, men den har också sitt behag från rent taktisk synpunkt. Radikalerna skall inte längre ges möjligheten att begagna försvar och utrikespolitik som politiska handelsvaror. Om dessa frågor avföres ur striden och kompromisstrafiken, ställs de radikala på ett annat sätt än tidigare inför tvånget att välja mellan socialdemokratisk och borgerlig politik.

Vad innebär då ett sådant val, finns det i realiteten ett sådant val? Det kan man betvivla. Valstriden får föras som vanligt, förklarar en uppriktig och klar-synt politiker; man kommer att tala om liberalism och socialism, som om inte båda dessa ideologier skulle vara lika föråldrade, och så skyller man på ena sidan allt gott, och på den andra allt ont, på den sittande regeringen. Utgångspunkter för kritik saknas förvisso inte. Valutareserven har försvunnit; investeringarna är otillräckliga, lägre än i både Sverige och Norge; 100 000 arbetslösa med 300 miljoners understöd år 1956 är i vår tid och i ett land av Danmarks storlek en svår belastning; sedan 1953 har inflationen i Danmark varit relativt stor, med ett detaljprisindex vid senaste årsskifte (om 1953 sätts som 100) på 112, mot 109 för Sverige, 110 för Norge, 103 för USA, 105 för Västtyskland, 113 för England. Men man är lika litet överens om botemedlen i

Danmark som i Sverige. Förslag har framförts om skärpt indirekt beskattning, om ytterligare åtstramning av krediten, om skärpning av reglerna för arbetslöshetsunderstöd, om att söka krediter utomlands för en långfristig sanering, och mycket annat. Det har också talats om politisk borgfred för att möjliggöra en behövlig stabiliseringspolitik. Någon ens tillnärmelsevis klar skiljelinje mellan borgerliga och socialdemokrater finns inte.

Därmed följer att radikalererna efter ett val kan tänkas alliera sig antingen åt höger eller åt vänster — för att bruka de konventionella uttrycken —, att de kan träffa ett formellt val utan alltför stora sakliga konsekvenser. Och det synes mera sannolikt än på länge att partiet nu är redo för en koalition ända upp i regeringen. En önskan att få till stånd en stabil regering är härvid av betydelse, liksom en viss leda vid att stå utanför. Det vore inte orimligt om partiets sjuttiåriga ledare, Jørgensen och Dahlgård, än en gång skulle vilja bli ministrar innan de träder ut ur det offentliga livet. De yngre radikalererna, för den stora allmänheten helt okända, skulle genom ministerpositioner kunna få den publicitet som är en förutsättning för ett partis arbete. Det är därför inte omöjligt att radikalererna blir regeringsparti just vid den tidpunkt då deras möjlighet att påverka avgörandena i försvar och utrikespolitik reduceras till ett minimum.

Regeringsfrågans lösning blir naturligtvis främst beroende av valets utgång. Att många alternativ är tänkbara står dock redan nu klart: en rent socialdemokratisk regering, socialdemokrater och radikaler, en borgerlig koalition, vänstern och radikalererna, den gamla kombinationen av vänster och konservativa. En allmän demokratisk samlingsregering synes däremot vara utesluten. Likväl undrar man på många håll om inte den linjen är framtidens. Varför inte kompromisser mellan alla partier i stort i stället för detaljuppgörelser inom en begränsad koalition eller en regering och dess stödparti? Motsättningarna är, det erkänner alla, mycket begränsade, trots den begynnande valpropagandans strävan att blåsa upp dem. Men i Danmark, liksom hos oss, är partiledningarnas ambitioner och taktiska spel än så länge en barriär mot tanken på samregering.